

ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย : การตีความแนวการวิเคราะห์ Universal Dependencies

ศุภวรัตน์ แต่รุ่งเรือง

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

Email: supawat.t@cmu.ac.th

รับบทความ 24 มีนาคม 2567 แก้ไขบทความ 16 พฤษภาคม 2567 ตอรับ 10 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งตีความกรอบแนวคิด Universal Dependencies ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ประเภทส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อสร้างเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย และเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องความแท้จากทั้งภาษาศาสตร์รูปนัยและภาษาศาสตร์หน้าที่เป็นแนวทางในการพัฒนาเกณฑ์การทดสอบ จนกระทั่งสามารถสร้างเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยทั้งหมด 6 ข้อ จากนั้นผู้วิจัยได้ทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่สร้างขึ้นโดยใช้โครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ที่สกัดได้จากคลังต้นไม้ Universal Dependencies แบบขนานภาษาไทยเป็นข้อมูล ผลการทดสอบประสิทธิภาพปรากฏว่าเกณฑ์ที่สร้างขึ้นสามารถใช้ระบุกริยาหลักที่ปรากฏร่วมกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ โดยสามารถจำแนกให้เห็นความแตกต่างจากโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 อีก 2 ประเภท ได้แก่ หน่วยสร้างกริยาเรียง และกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์

คำสำคัญ ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด Universal Dependencies ความแท้

Open Clausal Complements in Thai: An Interpretation of Universal Dependencies Analysis

Supawat Taerungruang

Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand

Email: supawat.t@cmu.ac.th

Received 24 March 2024; revised 16 May 2024; accepted 10 June 2024

Abstract

This research aims to interpret the Universal Dependencies framework, specifically focusing on open clausal complement in Thai. The study has two main objectives: to develop criteria for testing and identifying open clausal complements in Thai, and to evaluate the effectiveness of these criteria. Theoretical concepts from both formal and functional linguistics were applied as guidelines for developing these testing criteria. Consequently, six criteria for testing and identifying open clausal complements in Thai were established. These were then tested for effectiveness using V_1V_2 constructions extracted from the Thai parallel Universal Dependencies treebank. The test results show that the developed criteria can effectively identify the main verbs associated with open clausal complements and distinguish them from two other types of V_1V_2 constructions: serial verb constructions and main verbs followed by clausal complements.

Keywords: open clausal complement, Universal Dependencies, finiteness

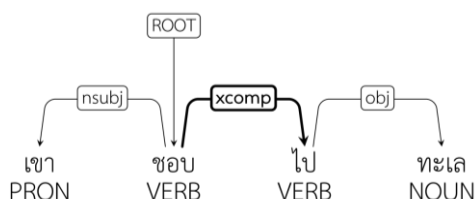
1. บทนำ

Universal Dependencies (UD) (de Marneffe et al., 2021; Nivre et al., 2016; Nivre et al., 2020) เป็นกรอบแนวการวิเคราะห์และกำกับข้อมูลภาษาแบบข้ามภาษาโดยอาศัยการพิจารณาแบบคำและวากยสัมพันธ์แบบพึ่งพา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษามนุษย์ได้โดยไม่จำกัดเฉพาะภาษาใดภาษาหนึ่ง ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ UD จึงได้รับการออกแบบให้มีการแบ่งหมวดหมู่ทางไวยากรณ์ที่เอื้อต่อการวิเคราะห์ภาษาทุกภาษา อีกทั้งยังเอื้อต่อการเปรียบเทียบลักษณะทางวากยสัมพันธ์ระหว่างภาษาต่าง ๆ ด้วย ด้วยลักษณะการออกแบบเช่นนี้จึงทำให้นักวิทยาการคอมพิวเตอร์และนักภาษาศาสตร์จากหลายประเทศเข้าร่วมเป็นประชาคมเชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์ภาษา สร้างสรรค์ผลงานวิจัย และร่วมกันพัฒนาค้างต้นไม้วากยสัมพันธ์ (treebank) ตามแนว UD เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระบบประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) กระทั่งถึงปัจจุบันนี้มีผู้ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวนี้พัฒนาค้างต้นไม้วากยสัมพันธ์แล้วมากกว่า 100 ภาษา ในกรณีของภาษาไทย วิโรจน์ อรุณมานะกุล และ ชารทอง แจ่มไพบูลย์ (2566) ได้ร่วมกันพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์และกำกับข้อมูลตามกรอบแนวคิดดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในการวิเคราะห์ภาษาไทยตามกรอบแนวคิด UD ยังปรากฏปัญหาในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ประเภทหนึ่ง คือ ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด (open clausal complement) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ประเภทนี้มักมีข้อสับสนกับความสัมพันธ์แบบกริยาเรียง (serial verb) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2

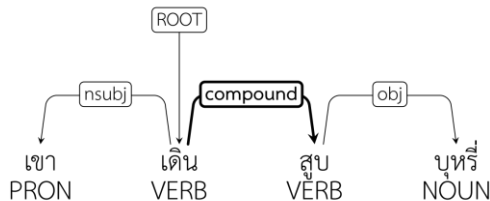
ภาพที่ 1

แผนผังต้นไม้วากยสัมพันธ์ UD ของประโยค “เขาชอบไปทะเล”

ภาพที่ 2

แผนผังต้นไม้ UD ของประโยค “เขาเดินสูบบุหรี่”

ภาพที่ 1 และภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ระหว่างกริยาทั้งสองตัวในประโยคผ่านแผนผังต้นไม้ UD โดยภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์แบบส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด “xcomp” ระหว่างกริยา “ชอบ” กับ “ไป” ส่วนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์แบบหน่วยสร้างกริยาริย “compound” ระหว่างกริยา “เดิน” กับ “สูบ” จะเห็นได้ว่าแม้ประโยคทั้งสองจะปรากฏโครงสร้างที่มีกริยาริยต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 เช่นเดียวกัน แต่หากพิจารณาแล้วจะพบว่าประโยคที่ปรากฏในภาพที่ 1 มีลักษณะทวิอนุพากย์ (bi-clausal) กล่าวคือ อนุพากย์ “ไปทะเล” ทำหน้าที่เป็นส่วนเติมเต็มของกริยา “ชอบ” ในอนุพากย์หลัก ในขณะที่ประโยคที่ปรากฏในภาพที่ 2 ไม่สามารถวิเคราะห์ในลักษณะเช่นนี้ได้

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมทางภาษาศาสตร์ภาษาไทยจำนวนหนึ่ง (Sudmuk, 2005; กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา, 2553; สุรสา สุขก้อน, 2557) ได้จัดให้ประโยคที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกริยาทั้งสองตัวเช่นเดียวกันกับประโยคในภาพที่ 1 เป็นประเภทหนึ่งของหน่วยสร้างกริยาริย กล่าวได้ว่าการวิเคราะห์เช่นนี้ยังให้เกิดข้อสับสนในการวิเคราะห์และกำกับข้อมูลโครงสร้างที่ปรากฏกริยาริยต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ในภาษาไทยตามกรอบแนวคิด UD เป็นอย่างมาก อีกทั้งไม่ปรากฏงานชิ้นใดที่ศึกษาทำความเข้าใจส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยภายใต้กรอบแนวคิดนี้จึงส่งผลให้การวิเคราะห์และกำกับข้อมูลโครงสร้างที่ปรากฏกริยาริยต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 เป็นไปอย่างลักลั่น ไม่คงเส้นคงวา และส่งผลเสียโดยตรงต่อกระบวนการเรียนรู้ของเครื่องซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาระบบประมวลผลภาษาธรรมชาติ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยผ่านการตีความกรอบแนวคิด UD โดยมีวัตถุประสงค์ของ

การวิจัยสองประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อสร้างเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย และอีกประการหนึ่งคือเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ทั้งนี้ในการพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้มุ่งให้ความสำคัญกับการพิจารณาความแท้ (finiteness) ซึ่งเป็นคุณสมบัติเด่นของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดผ่านมุมมองทางภาษาศาสตร์ทั้งแนวรูปนัยและแนวหน้าที่ ผลที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยขยายองค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังช่วยในการพัฒนาแนวทางการกำกับข้อมูล (annotation guideline) ภาษาไทยตามแนว UD ให้ชัดเจนและรัดกุมยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และกำกับอย่างคงเส้นคงวาและนำไปสู่ประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นของระบบประมวลผลภาษาไทยในที่สุด

ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาของบทความนี้ออกเป็น 6 หัวข้อด้วยกัน นอกจากหัวข้อแรกอันได้แก่บทนำแล้ว ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอพื้นฐานเชิงทฤษฎีของกรอบแนวคิด UD และแง่มุมที่ว่าด้วยการตีความกรอบแนวคิดดังกล่าว จากนั้นในหัวข้อที่ 3 จะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดกับความแท้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การเสนอเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยในหัวข้อที่ 4 ถัดมาในหัวข้อที่ 5 จะนำเสนอกระบวนการและผลการทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่สร้างขึ้น จากนั้นจึงเป็นการสรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะในหัวข้อสุดท้าย

2. Universal Dependencies : พื้นฐานเชิงทฤษฎีและการตีความ

จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด UD คือเอื้อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยทางสัทอรรถวากยสัมพันธ์ (morphosyntax) และการตีความทางอรรถศาสตร์เท่านั้น แต่ยังต้องสามารถนำไปใช้ในการประมวลผลภาษามนุษย์ที่แตกต่างกันได้ แม้ว่าภาษาเหล่านั้นจะมีการเรียงลำดับคำ ระบบคำ หรือมีการปรากฏของคำหน้าที่ที่แตกต่างกัน เพื่อสนองต่อจุดมุ่งหมายดังกล่าว กรอบแนวคิด UD จึงได้รับการพัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิดเชิงทฤษฎีที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การแทนรูปทางภาษาและการบรรจุสารสนเทศ (information packaging) การให้ความสำคัญกับคำในฐานะหน่วยพื้นฐาน และความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างคำ (de Marneffe et al., 2021, pp. 256-268)

ในแง่การแทนรูปทางภาษา UD ได้รับการพัฒนาให้แทนรูปทางภาษาตามการมองโลกของมนุษย์ กล่าวคือ มุ่งพิจารณาการมีส่วนร่วมของสิ่งต่างๆ (entities) ในเหตุการณ์ (event) ด้วยเหตุนี้ UD จึงแทนการมองโลกผ่านหน่วยภาษา 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ หน่วยนาม (nominal) ซึ่งใช้แทนรูปสิ่งต่าง ๆ อนุพากย์ (clause) ซึ่งใช้แทนรูปเหตุการณ์ และส่วนขยาย (modifier) ซึ่งใช้แทนรูปคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ และเหตุการณ์

ในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยภาษาเหล่านี้ UD ได้รับเอาแนวคิดจากไวยากรณ์พึ่งพา (dependency grammar) มาใช้วิเคราะห์สถานะการเป็นส่วนหลัก (head) และส่วนพึ่งพา (dependent) ของแต่ละหน่วย โดยกำหนดให้คำเนื้อหาเป็นส่วนหลักที่แสดงความสัมพันธ์กับคำหน้าที่ที่เป็นส่วนพึ่งพา และแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านโครงสร้างต้นไม้แบบพึ่งพา ส่วนในแง่การบรรจุสารสนเทศนั้น การจัดประเภทหน่วยภาษาทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ หน่วยนาม อนุพากย์ และส่วนขยาย ยังสอดคล้องกับแนวคิดทางภาษาศาสตร์อีกหลายแนวคิด โดยเฉพาะแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับมุมมองเชิงหน้าที่หรือเชิงแบบลักษณ์ (Croft, 1991, อ้างถึงใน de Marneffe et al., 2021, p. 258) กล่าวคือ หน่วยทั้งสามสามารถพิจารณาในฐานะหน้าที่พื้นฐานในการบรรจุสารสนเทศ ได้แก่ การอ้างถึง (reference) การเป็นภาคแสดง (predication) และการเป็นส่วนขยาย (modification) ตามลำดับ

ในแง่การให้ความสำคัญกับคำในฐานะหน่วยพื้นฐานนั้น UD พิจารณาให้คำเป็นหน่วยพื้นฐานที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกันด้วยความสัมพันธ์แบบพึ่งพา ในแง่นี้คำจะแสดงคุณสมบัติทางหน่วยคำและความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ระหว่างกันได้ ทั้งนี้จะเห็นว่าแนวคิดเช่นนี้เหมาะแก่การประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้ามภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาที่ไม่มีระบบวิภัติปัจจัย เนื่องจากไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์แยกหน่วยคำออกมา นอกจากนี้ UD ยังได้เสนอชุดกำกับหมวดคำสากล (universal part-of-speech tags: UPOS) ซึ่งแบ่งหมวดคำออกเป็น 17 หมวดไว้ โดยมีพื้นฐานมาจากหมวดคำตามแนวไวยากรณ์ดั้งเดิม แต่ได้เพิ่มเติมบางหมวดคำให้สะท้อนแบบลักษณ์ของภาษาปัจจุบัน ส่วนในด้านการวิเคราะห์คุณสมบัติของหน่วยคำนั้น UD ได้กำหนดให้มีชุดของลักษณะทางระบบคำซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าปรากฏในภาษาต่าง ๆ

ส่วนความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างคำ UD ได้รับเอาแนวคิดเกี่ยวกับวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์จากทฤษฎีไวยากรณ์หลายแนว และเสนอเป็นประเภทความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์เชิงแบบลักษณ์ทั้งหมด 37 ประเภท ความสัมพันธ์ทาง

วากยสัมพันธ์เหล่านี้จะเชื่อมโยงระหว่างคำโดยพิจารณาการเป็นส่วนหลักและส่วนพึ่งพาของกันและกันตามการวิเคราะห์ของแนวไวยากรณ์พึ่งพา ความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ที่เสนอในกรอบแนวคิด UD นี้ยังสัมพันธ์กับการเป็นอาร์กิวเมนต์หลัก (core argument) ของภาคแสดงและการเป็นส่วนขยายอ้อม (oblique modifier) ซึ่งเป็นส่วนพึ่งพาอื่นๆ ในระดับอนุพากย์ที่สามารถละได้ ความแตกต่างระหว่างอาร์กิวเมนต์หลักกับส่วนขยายอ้อมนี้ยังสอดคล้องแนวคิดทั่วไปของภาษาศาสตร์แบบลักษณะอีกด้วย (de Marneffe et al., 2021, p. 268)

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากรอบแนวคิด UD ได้รับการพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานเชิงทฤษฎีที่เอื้อต่อการวิเคราะห์ทางสัทธิรวากยสัมพันธ์ข้ามภาษาให้เป็นไปอย่างคงเส้นคงวา อย่างไรก็ดีเมื่อนำกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ไปวิเคราะห์เฉพาะภาษาแล้ว ผู้ใช้งานย่อมต้องตีความกรอบแนวคิดนี้ให้เหมาะแก่การวิเคราะห์และกำกับข้อมูลภาษานั้น ๆ ดังจะเห็นได้จากงานจำนวนมากที่เสนอแนวทางการวิเคราะห์เฉพาะภาษาตามแนว UD เช่น ภาษาญี่ปุ่น (Tanaka et al., 2016) ภาษากรีก (Prokopidis, 2017) ภาษาอัลเบเนีย (Toska et al., 2020) ภาษาจีนกลาง (Poiret et al., 2021) นอกจากนี้ยังปรากฏงานที่เสนอการตีความประเด็นเฉพาะในภาษาใดภาษาหนึ่งตามแนว UD ด้วย เช่น งานของอาเรนเบิร์ก (Ahrenberg, 2017) ที่เสนอแนวทางการวิเคราะห์คำบุพบทในภาษาสวีเดน โดยชี้ให้เห็นว่าคำบุพบทในภาษาสวีเดนสามารถแสดงความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ได้หลายประเภท งานของฮันและคณะ (Han et al., 2020) ที่สำรวจประเด็นปัญหาการวิเคราะห์ภาษาเกาหลีและภาษาญี่ปุ่นในด้านการตัดคำ การวิเคราะห์หมวดคำ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ หรืองานของชไนเดอร์และเซลเดส (Schneider & Zeldes, 2021) ที่ชี้ให้เห็นปัญหาการวิเคราะห์โครงสร้างของหน่วยนามในภาษาอังกฤษพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ตัวอย่างงานที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า UD มิใช่กรอบการวิเคราะห์ที่ตายตัว หากแต่เปิดโอกาสให้วงวิชาการตีความแนวการวิเคราะห์เฉพาะภาษาด้วย เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่เลือกตีความการวิเคราะห์ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย ในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ที่ UD วางกรอบการวิเคราะห์ไว้

3. ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด : ความสัมพันธ์กับความแท้

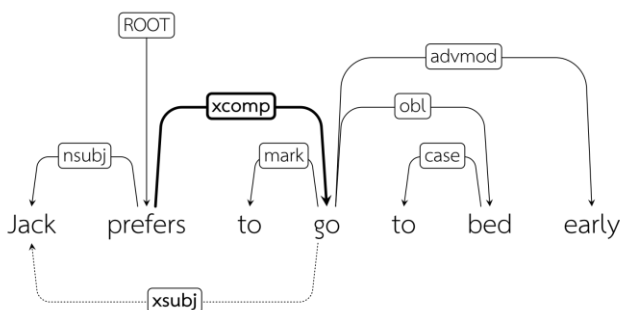
ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเป็นแนวคิดที่ UD รับมาจากไวยากรณ์ศัพท์และหน้าที่ (lexical-functional grammar) ใช้หมายถึงส่วนเติมเต็มที่เป็นภาคแสดงหรืออนุพากย์ซึ่งไม่ปรากฏประธานของตนเอง ในด้านการวิเคราะห์และกำกับข้อมูล ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดยังจัดเป็นความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ประเภทหนึ่ง แทนด้วยชื่อ “xcomp” ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรม พบการเรียกปรากฏการณ์นี้ด้วยชื่อที่แตกต่างกันไป เช่น อนุพากย์ไม่แท้แบบเปิด (open non-finite clause) (Bender, 2013, p. 86) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ไม่แท้ (nonfinite clausal complement) (Santorini & Kroch, 2007) อนุพากย์กรรมที่ถูกกำกับโดยกริยาหลัก (object clause governed by the main verb) (Lehmann, 1988, pp. 185-186) การควบคุมแบบส่วนเติมเต็ม (complement control) (Grano, 2015, pp. 3-4) อนุประโยคประธานสุรูป (ประภัสสร เจริญสุข, 2533, น. 45-46) จากชื่อเรียกที่ยกมาเหล่านี้จะเห็นได้ว่าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับการพิจารณาผ่านมุมมองเชิงทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่เกี่ยวข้องกับความแท้ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแง่มุมเชิงทฤษฎีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดกับความแท้ไว้เพื่อเป็นฐานในการดำเนินการวิจัยต่อไป

3.1 ภาษาศาสตร์รูปนัย : การพิจารณาความแท้จากรูป

ดังได้กล่าวไปในตอนต้นของหัวข้อนี้ว่า กรอบแนวคิด UD ได้จัดให้ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเป็นความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ประเภทหนึ่ง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในเชิงทฤษฎีภาษาศาสตร์แล้วอาจกล่าวได้ว่า UD ได้รับเอามุมมองในแนวรูปนัย (formal approach) มาใช้นิยามความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ดังกล่าว กล่าวคือ UD ระบุไว้ว่า ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ที่เกิดในอนุพากย์ซ้อนนั้นอาจเป็นอนุพากย์แท้หรือไม่แท้ก็ได้ ในกรณีที่อนุพากย์ไม่แท้ ประธานของอนุพากย์จะถูกควบคุม (control) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือประธานของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดจะต้องเป็นตัวเดียวกันกับประธานในอนุพากย์หลัก

ภาพที่ 3

แผนผังต้นไม้ Enhanced UD ของประโยค “Jack prefers to go to bed early.”

ภาพที่ 3 แสดงการควบคุมประธาน “Jack” โดยภาคแสดงควบคุม (control predicate) “prefers” ผ่านความสัมพันธ์ “xcomp” ในอนุพากย์หลัก ยังผลให้ “Jack” ซึ่งเป็นประธานของอนุพากย์หลักกลายเป็นประธานของกริยาไม่แท้ “to go” ในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดด้วย ดังจะเห็นได้จากเส้นแสดงความสัมพันธ์ “xsubj” ที่มีหัวลูกศรโยงจาก “go” สู่ “Jack”

จากคำอธิบายข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า UD อาศัยแนวคิดจากทฤษฎีควบคุม (control theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีกำกับและผูกมัด (government and binding theory) (Chomsky, 1981) เป็นหลักสำคัญในการทำความเข้าใจ สาระสำคัญเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นี้ได้แก่แนวคิดที่ว่ารูปอ้างอิง (anaphor) ต้องผูกมัดกับตัวถูกอ้างถึง (antecedent) ภายในแวดวงที่มีขอบเขตเฉพาะ (local domain) การปรากฏของรูปอ้างอิงจะเป็นไปตามปรากฏการณ์ทางไวยากรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น การผูกมัดหน่วยสรรพนาม การย้ายหน่วยสรรพนามดับเบิลยูเอช การย้ายนามวลี รวมถึงการควบคุมสรรพนามรูป (PRO) ในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ไม่แท้ด้วย

เมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎีแล้ว คำอธิบายเรื่องสรรพนามรูปนี้มีส่วนยึดโยงกับแนวคิดเรื่องความแท้เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ตามทฤษฎีผูกมัดนั้น สรรพนามรูป PRO คือวลีตัวกำหนดหน่วยสรรพนามซึ่งไม่ปรากฏลักษณะทางเสียงและเป็นส่วนหนึ่งในประเภทไร้รูป (empty category) และสันนิษฐานว่าสรรพนามรูป PRO จะปรากฏในตำแหน่งประธานของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ไม่แท้และถูกผูกมัดโดยประธานหรือกรรมของอนุพากย์หลัก (Yang, 2022, p. 30) เรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ว่า “การควบคุม

โดยประธาน (subject control)” และ “การควบคุมโดยกรรม (object control)” ตามลำดับ ดังประโยค (1) ที่แสดงตัวอย่างการปรากฏของของสรรพนามอรูป PRO ในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ไม่แท้ที่กำกับโดยวงเล็บเหลี่ยม จะสังเกตได้ว่า อนุพากย์ในวงเล็บเหลี่ยมนี้ปรากฏกริยากลางที่ไม่ผันตามกาล ไม่ปรากฏประธานที่มีลักษณะทางเสียงและไม่สามารถปรากฏอย่างอิสระโดยปราศจากอนุพากย์หลักได้ ลักษณะเช่นนี้เองที่นับว่าเป็นลักษณะแบบ “เปิด” ของอนุพากย์ดังกล่าว

- (1) Jack_i prefers [PRO_i to go to bed early]

จากแนวทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจะระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดให้ได้นั้นต้องอาศัยการวิเคราะห์ความแท้ของอนุพากย์ไม่อิสระเป็นหลัก อย่างไรก็ตามภาษาศาสตร์แนวรูปนัยนั้นให้ความสำคัญกับการพิจารณารูป เป็นสำคัญด้วยเหตุนี้เมื่อกล่าวถึงความแท้ วรรณกรรมทางภาษาศาสตร์รูปนัยจึงมุ่งพิจารณาจากรูปหน่วยคำที่มีการบ่งชี้กาลและความคล้อยตามทางไวยากรณ์ที่ปรากฏกับกริยา (Eide, 2016, p. 2) ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าวิธีการพิจารณาความแท้เช่นนี้เป็นปัญหาอย่างมากในภาษาไม่เปลี่ยนรูปคำ (analytic language) เช่น ภาษาไทย ด้วยภาษาประเภทนี้ย่อมไม่แสดงบุรุษ พจน์ หรือกาล ผ่านการลงวิภัติปัจจัยบนกริยา การระบุความแตกต่างระหว่างความแท้และไม่แท้ในภาษาประเภทนี้จึงทำได้ยาก (Yang, 2022, p. 15) อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องการมีสรรพนามอรูป PRO ปรากฏในตำแหน่งประธานของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดก็นับเป็นฐานแนวคิดที่สำคัญที่สามารถใช้ระบุส่วนเติมส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยได้

3.2 ภาษาศาสตร์หน้าที่ : ความแท้ในฐานะคุณสมบัติของอนุพากย์

เมื่อทบทวนมุมมองในอีกฟากฝั่งหนึ่ง นั่นคือแนวทางที่ (functional approach) ผู้วิจัยพบว่ามุมมองที่ภาษาศาสตร์หน้าที่มีต่อความแท้นั้นค่อนข้างแตกต่างไปจากภาษาศาสตร์รูปนัย กล่าวคือ ตามมุมมองในแนวทางนี้ การพิจารณารูปทางหน่วยคำของกริยาไม่เหมาะที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการระบุความแท้และไม่แท้ของอนุพากย์ไม่อิสระ เนื่องจากเมื่อพิจารณาแบบข้ามภาษาแล้วความแท้มีการปรากฏทางสัทธิธรรวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป การยึดเอาเฉพาะรูปทางหน่วยคำเป็นเกณฑ์จึงไม่อาจสะท้อนลักษณะสากลของความแท้ในภาษาได้ (Nikolaeva, 2007, p. 7)

แนวคิดสำคัญประการหนึ่งที่ภาษาศาสตร์หน้าที่มีต่อความแท้และนำไปสู่มุมมองการวิเคราะห์ที่แตกต่างไปจากแนวรูปนัยคือ แนวคิดที่ว่าความแท้เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับการรวมอนุพากย์เข้าด้วยกัน (clause linkage/ clause integration) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนโดยนักภาษาศาสตร์หน้าที่จำนวนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นกิวอน (Givón, 1990, p. 853) ที่เสนอว่าความแท้คือวิธีทางไวยากรณ์ที่เป็นระบบซึ่งใช้แสดงระดับของการบูรณาการอนุพากย์เข้าในสิ่งแวดล้อมเชิงอนุพากย์ที่ประชิดกัน หรือเลห์แมนน์ (Lehmann, 1988, pp. 193-200) ที่กล่าวถึงแบบลักษณ์ของการรวมอนุพากย์ว่า ในการรวมอนุพากย์ อนุพากย์ซ้อนความ (subordinate clause) จะผ่านกระบวนการลดความเป็นประโยค (desententialization) ทำให้คุณสมบัติของอนุพากย์ลดลงและเพิ่มคุณสมบัติของความเป็นหน่วยนาม (nominality) ให้มากขึ้น ในแง่นี้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการลดความเป็นประโยคคือการทำให้ความแท้ของอนุพากย์ลดลง นอกจากนี้เอสตราดา-เฟอร์นันเดซ (Estrada-Fernández, 2016, p. 43) ยังเสนอว่าความแท้เกี่ยวข้องกับการรวมกันของอนุพากย์ โดยเมื่อเกิดการรวมกันของสองอนุพากย์ อนุพากย์ไม่อิสระจะสูญเสียคุณสมบัติของความเป็นอนุพากย์หลักไป

จากข้อเสนอของนักภาษาศาสตร์หน้าที่ข้างต้น อาจกล่าวให้ชัดเจนขึ้นได้ว่า เมื่อเกิดการรวมกันของอนุพากย์ขึ้น ย่อมมีอนุพากย์ที่สูญเสียคุณสมบัติของกริยาไป เช่น การแสดงกาล การณ์ลักษณะ ทศนภาวะ และรับเอาคุณสมบัติของหน่วยนามเข้ามาแทน เช่น การก หรือการปรากฏร่วมกับตัวกำหนด (Nikolaeva, 2007, p. 7) ลักษณะเช่นนี้ นำมาสู่ข้อสรุปว่าความแท้ในภาษามีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับการแปลงเป็นหน่วยนาม (nominalization)

(2)

ระดับความแท้ต่ำที่สุด

ก.	Her good <i>knowledge</i> of math helped
ข.	Her <i>knowing</i> math well helped
ค.	For her <i>to know</i> math so well surely...
ง.	She wanted <i>to know</i> math well
จ.	<i>Having known</i> math well since highschool, she...
ฉ.	She <i>should have known</i> math well

ระดับความแท้สูงที่สุด

ตัวอย่างชุด (2) (Givón, 2001, p. 26) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความแท้และการแปลงเป็นหน่วยนาม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ (2ก) เรื่อยมากระทั่งถึง (2ฉ) อนุพากย์ที่ปรากฏในตัวอย่างมีระดับความแท้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับจาก (2ก) ที่มีระดับความแท้น้อยที่สุด สังเกตได้จาก “knowledge” ที่ปรากฏในฐานะหน่วยนามที่ปรากฏร่วมกับคุณศัพท์และตัวกำหนดและแสดงการสัมพันธ์กับภาคแสดง สู้ (2ฉ) ที่มีความแท้มากที่สุด สังเกตได้จากการบ่งชี้กาล การณ์ลักษณะ และทัศนภาวะ บนกริยา จากตัวอย่างชุดนี้ กิวอน (Givón, 2001, pp. 24-25) ได้ชี้ให้เห็นว่าการแปลงเป็นหน่วยนามคือการปรับแต่งทางไวยากรณ์จากอนุพากย์กริยาแท้ต้นแบบสู่หน่วยนามต้นแบบ และความแท้มีลักษณะเป็นระดับที่แปรไปตามกระบวนการแปลงเป็นหน่วยนาม

แม้ข้อเสนอของกิวอนข้างต้นจะอธิบายผ่านภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาประกอบรูปคำ (synthetic language) ที่การแปลงเป็นหน่วยนามพิจารณาได้จากรูปหน่วยคำ แต่พฤติกรรมทางวากยสัมพันธ์ของหน่วยนามและกริยานั้นถือเป็นลักษณะสากลของภาษา และหากเชื่อว่าความแท้ก็เป็นลักษณะสากลเช่นเดียวกันแล้ว การระบุความแท้ของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยก็สามารถพิจารณาจากพฤติกรรมทางวากยสัมพันธ์ของหน่วยนามและกริยาที่ปรากฏผ่านอนุพากย์ได้เช่นกัน

นอกจากนักภาษาศาสตร์หน้าที่ที่กล่าวมาแล้ว บิชัง (Bisang, 2016) ก็เป็นอีกคนหนึ่ง ที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่าความแท้กับการแปลงเป็นหน่วยนามมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยได้เสนอว่าความสัมพันธ์ระหว่างความแท้กับการแปลงเป็นหน่วยนามนั้นสามารถพิจารณาผ่านโครงสร้างสาระ (information structure) ได้ ทั้งนี้ตามนิยามของแลมเบรชต์ (Lambrecht, 1994) โครงสร้างสาระจะประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ แก่นความ (topic) ซึ่งให้สาระที่เป็นสภาวะเกิดก่อน (presupposition) และจุดสำคัญ (focus) ซึ่งให้สาระที่ใช้ในการบอกเล่า (assertion) บิชังอธิบายว่าส่วนประกอบทั้งสองนี้สามารถเกิดได้ในอนุพากย์หลักเท่านั้น แต่เมื่อเกิดการรวมกันของอนุพากย์ซึ่งจำเป็นต้องมีอนุพากย์หนึ่งสูญเสียพลังวัจนกรรมปฏิบัติ (illocutionary force) ซึ่งเป็นคุณสมบัติของความแท้ไป อนุพากย์ดังกล่าวสามารถใช้การแปลงให้เป็นหน่วยนามในโครงสร้างเคลฟต์เพื่อคงไว้ซึ่งหน้าที่ในการแสดงสาระในจุดสำคัญได้

- (3) ก. What does he prefer to do in summer?
ข. [To go to the sea] is what he prefers.

เพื่อทำความเข้าใจคำอธิบายของบิซังให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในตัวอย่าง (3) ผู้วิจัยได้แสดงการแปลงอนุพากย์ที่แสดงจุดสำคัญให้เป็นหน่วยนามในภาษาอังกฤษ จากตัวอย่างนี้ จะเห็นได้ว่าคำถามใน (3ก) ต้องการคำตอบที่เป็นจุดสำคัญ แต่คำตอบใน (3ข) อยู่ในรูปของอนุพากย์สองอนุพากย์ที่เกิดการรวมกันแล้ว จุดสำคัญจึงถูกแปลงให้เป็นหน่วยนาม [to go to the sea] ในโครงสร้างเคลฟต์ที่แสดงความหมายเท่าเทียมกันแบบ $[N_1 \text{ is } N_2]$ สอดคล้องกับข้อเสนอของบิซังที่ว่าความแท้ในภาษา การแปลงให้เป็นหน่วยนาม และโครงสร้างสารรมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาในหัวข้อย่อยนี้ จะเห็นลักษณะสำคัญของภาษาศาสตร์หน้าที่ประการหนึ่งคือการให้ความสำคัญกับการพิจารณาแง่มุมเชิงอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ไปพร้อมกับแง่มุมเชิงวากยสัมพันธ์ ลักษณะดังกล่าวก็ปรากฏในการพิจารณาความแท้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้แม้การระบุความแท้ในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยจะไม่อาจพิจารณาผ่านรูปหน่วยคำได้ แต่แง่มุมทางวากยสัมพันธ์ของหน่วยนามและกริยา รวมถึงแง่มุมทางอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่เสนอโดยนักภาษาศาสตร์หน้าที่ข้างต้นก็สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ในภาษาไทย ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ความรู้เหล่านี้เป็นเกณฑ์ในการทดสอบส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย อันจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

4. เกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย

ดังได้กล่าวไปในบทนำแล้วว่าการวิเคราะห์และกำกับข้อมูลภาษาไทยกรอบแนวคิด UD นั้นมีข้อสับสนในการระบุโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันควรจัดเป็นส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยหรือเป็นหน่วยสร้างกริยาเรียง ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยอาศัยความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมเสนอเป็นเกณฑ์ 6 ข้อที่ใช้ทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย รายละเอียดดังนี้

4.1 การไม่ปรากฏทัศนภาวะสัญญาณในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

เกณฑ์ประการแรกนี้พัฒนาขึ้นโดยอิงจากแนวคิดที่ว่า ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเกิดจากการรวมกันของอนุพากย์ จึงย่อมมีอนุพากย์หนึ่งที่สูญเสียคุณสมบัติของความเป็นอนุพากย์หลักไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลายเป็นอนุพากย์ไม่แท้ซึ่งจะไม่มี การบ่งชี้กาล การณลักษณะ หรือทัศนภาวะ บนกริยาของอนุพากย์นั้น ๆ ในแง่มุมที่ เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ จาง (Zhang, 2019, pp. 992-993) ได้เสนอว่า เมื่อพิจารณาแบบข้ามภาษาแล้ว มิใช่ทุกภาษาที่ปฏิเสธการเกิดทัศนภาวะในอนุพากย์ไม่แท้

อย่างไรก็ดีพบว่ามีความเฉพาะทัศนภาวะสัญญา (epistemic modality) เท่านั้นที่ไม่สามารถเกิดในอนุพากย์ไม่แท้ได้ ทั้งนี้หากพิจารณาตามทฤษฎีควบคุมซึ่งเป็นแนวคิดหลักที่ UD ใช้นิยามส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดก็สามารถกล่าวได้ว่าทัศนภาวะสัญญาย่อมไม่ปรากฏในส่วนเติมเต็มของกริยาควบคุมได้

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้พัฒนาเกณฑ์การทดสอบส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยขึ้น โดยประยุกต์ข้อค้นพบของสุดา รังกุพันธุ์ (Rangkupan, 2005, pp. 53-55) ที่เสนอว่า ในเชิงวากยสัมพันธ์ ทัศนภาวะสัญญาในภาษาไทยสามารถปรากฏผ่านรูปบ่งชี้ได้ 4 ประเภท ได้แก่ คำช่วยหน้ากริยา อนุภาคขึ้นต้น กริยวิเศษณ์ และอนุภาคลงท้าย ในที่นี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้คำช่วยหน้ากริยาในการทดสอบ เนื่องจากหมวดคำประเภทยี้มีตำแหน่งการปรากฏที่แน่นอนจึงเหมาะแก่การใช้ทดสอบในระดับอนุพากย์

(4) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

ก. เขาคงชอบ[ไปทะเล]

ข. *เขาชอบ[คงไปทะเล]

(5) หน่วยสร้างกริยาเรียง

ก. เขาคงกินอร่อย

ข. เขากินคงอร่อย

(4) แสดงการปรากฏของคำช่วยหน้ากริยา “คง” ซึ่งเป็นรูปบ่งชี้ทัศนภาวะสัญญาในอนุพากย์หลัก (4ก) และส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด (4ข) จะเห็นได้ว่าคำช่วยหน้ากริยา “คง” สามารถปรากฏในอนุพากย์หลักได้ แต่ไม่สามารถปรากฏในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดซึ่งเป็นอนุพากย์ไม่แท้ได้ ในขณะที่ (5) แสดงการปรากฏของคำช่วยหน้ากริยาเดียวกันในหน่วยสร้างกริยาเรียง จะเห็นว่าคำช่วยหน้ากริยาที่บ่งชี้ทัศนภาวะสัญญาสามารถปรากฏหน้าคำกริยาตัวแรก (5ก) หรือตัวหลัง (5ข) ของหน่วยสร้างกริยาเรียงก็ได้ เนื่องจากกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียงต่างก็เป็นกริยาแท้ทุกตัว ด้วยเหตุนี้การเติมคำช่วยหน้ากริยา “คง” จึงสามารถใช้เป็นเกณฑ์ทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยได้

4.2 การเติม “ที่จะ” หน้าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

เกณฑ์การทดสอบประการนี้พัฒนาขึ้นโดยรับเอาข้อเสนอของนักภาษาศาสตร์จำนวนหนึ่งที่ว่า “ที่จะ” สามารถปรากฏหน้าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นนลินี อินตะชาว (2556, น. 35) ที่กล่าวว่าส่วนเติมเต็มของกริยาที่มีโครงสร้างเป็นอนุพากย์มักปรากฏหลังตัวบ่งชี้ “ที่จะ” และกริยาของอนุพากย์ที่ปรากฏหลังคำบ่งชี้จะเป็นกริยาไม่แท้ วิโรจน์ อรุณมานะกุล และ ธารทอง แจ่มไพบูลย์ (2566, น. 21) ที่กล่าวว่า “ที่จะ” เป็นคำเชื่อมหน้ากริยากกลางที่อาจปรากฏในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย หรือพรศิริ สิงห์ปรีชา (Singhapreecha, 2019) ที่เสนอให้ “ที่จะ” เป็นตัวระบุกริยากกลาง (infinitive marker) ซึ่งสามารถปรากฏหน้าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ โดยมีลักษณะการปรากฏแบบบังคับและไม่บังคับ

- (6) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด
เขาชอบ[ที่จะไปทะเล]

- (7) หน่วยสร้างกริยาเรียง
*เขากินที่จะอร่อย

(6) แสดงตัวอย่างการทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดโดยเติม “ที่จะ” หน้าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด ในขณะที่หน่วยสร้างกริยาเรียง (7) ไม่สามารถเติม “ที่จะ” แทรกระหว่างกริยาในโครงสร้างกริยาเรียงได้ ตัวอย่างข้างบนนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการเติม “ที่จะ” ระหว่างกริยาสองตัวในประโยคสามารถใช้เป็นเกณฑ์ทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยได้

4.3 ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดต้องมีสถานะไม่จริง

เกณฑ์การทดสอบข้อนี้พัฒนาต่อยอดมาจากแนวคิดเรื่องการปรากฏของ “ที่จะ” หน้าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดตามข้อค้นพบของพรศิริ สิงห์ปรีชา (Singhapreecha, 2010, 2019) ที่เสนอให้ “ที่จะ” เป็นตัวบ่งชี้ส่วนเติมเต็มไม่จริง (irrealis complement) ในภาษาไทย หากพิจารณาในแง่นี้ก็สามรถกล่าวได้ว่าสถานะแห่งการกระทำ (state of affairs) ในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดย่อมเป็นสิ่งที่

จินตนาการหรือสมมติขึ้น อาจเป็นเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ แต่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่สามารถสังเกตได้ในความเป็นจริง (Elliott, 2000, pp. 66-67)

ข้อค้นพบข้างต้นของพรศิริยังถูกตีความต่อโดยพลวิ ประเสริฐสม (Prasertsom, 2017, pp. 40-42) โดยเสนอว่า ในเชิงวัจนปฏิบัติ สถานะไม่จริง (irrealis) ของส่วนเติมเต็มที่น่าด้วย “ที่จะ” จะมีลักษณะไม่บอกเล่า (non-assertion) ตามคำอธิบายของลูนน์ (Lunn, 1995, อ้างถึงใน Prasertsom, 2017, p. 41) ที่ว่า ประพจน์จะไม่บอกเล่าด้วยเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ผู้พูดมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความจริงของประพจน์ ประการที่สอง ประพจน์นั้นไม่เป็นจริง และประการที่สามคือ ประพจน์นั้นถูกคาดการณ์ได้หรือถูกเชื่อว่าเป็นไปได้

จากข้อค้นพบว่าด้วยสถานะไม่จริงข้างต้นประกอบกับข้อค้นพบที่ว่าตัวบ่งชี้ “ที่จะ” ไม่บังคับการปรากฏ ในที่นี้ผู้วิจัยจึงเสนอให้ใช้การพิจารณาสถานะความเป็นจริง (reality status) ของอนุพากย์เติมเต็มเป็นเกณฑ์ทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

(8) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด
เขาชอบ[ไปทะเล]

(9) หน่วยสร้างกริยาเรียง
เขากินอร่อย

เมื่อพิจารณาส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดใน (8) จะเห็นได้ว่า การไปทะเลของเขาไม่ได้เกิดขึ้นจริงในขณะที่ผู้พูดกล่าวประโยคดังกล่าว เป็นเพียงเหตุการณ์ที่อาจเป็นไปได้ หรือถูกเชื่อว่าเป็นไปได้ แต่ไม่สามารถสังเกตได้ในความเป็นจริงขณะที่พูด ในทางตรงข้ามเหตุการณ์ใน (9) ย่อมสามารถสังเกตข้อเท็จจริงได้ในความเป็นจริงขณะที่ผู้พูดกล่าวประโยคดังกล่าว มิใช่จินตนาการหรือสิ่งที่สมมติขึ้น ตัวอย่างนี้จึงแสดงให้เห็นว่าสามารถใช้สถานะความเป็นจริงเป็นเกณฑ์ในการทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยได้ โดยสาระในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดย่อมมีสถานะไม่จริงเสมอ

4.4 กริยาของอนุพากย์หลักต้องเป็นกริยาชี้บ่งเป็นนัยหรือไม่ชี้บ่งเป็นนัย

เกณฑ์ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นล้วนให้ความสำคัญแก่การพิจารณาอนุพากย์ที่เป็นส่วนเติมเต็มของกริยาในอนุพากย์หลัก ในเกณฑ์ข้อนี้ผู้วิจัยจะเสนอให้พิจารณาสมบัติของกริยาในอนุพากย์หลักบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยพัฒนาเกณฑ์การทดสอบข้อนี้จากข้อเสนอของเลห์แมนน์ (Lehmann, 1988, p. 186) ที่ว่า ในการรวมอนุพากย์เข้าด้วยกัน กริยาชี้บ่งเป็นนัย (implicative verb) มีแนวโน้มที่จะลดความเป็นประโยชน์ของอนุพากย์ซ้อนความได้รุนแรงกว่ากริยาไม่ชี้บ่งเป็นนัย (non-implicative verb) เมื่อพิจารณาในแง่นี้ก็อาจกล่าวได้ว่า กริยาทั้งสองประเภทมีคุณสมบัติที่ทำให้อนุพากย์ซ้อนความสูญเสียความแท้ไปกระทั่งกลายเป็นส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในที่สุด

ตามคำอธิบายของคาร์ตตูนเนน (Karttunen, 1971) กริยาทั้งสองประเภทข้างต้นต่างเป็นกริยาที่ต้องการส่วนเติมเต็มไม่แท้¹ แต่ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างกริยาทั้งสองประเภทคือการชี้บ่งเป็นนัยในส่วนเติมเต็ม กล่าวคือ ประโยคที่มีกริยาชี้บ่งเป็นนัยในอนุพากย์หลักจะสามารถชี้บ่งค่าความเป็นจริงในส่วนเติมเต็มได้ ในขณะที่ประโยคที่มีกริยาไม่ชี้บ่งเป็นนัยในอนุพากย์หลักจะไม่สามารถชี้บ่งค่าความเป็นจริงในส่วนเติมเต็ม

- (10) กริยาชี้บ่งเป็นนัย
ก. เขาตัดสินใจซ่อมจักรยาน
ข. เขาซ่อมจักรยาน

- (11) กริยาไม่ชี้บ่งเป็นนัย
เขาชอบไปทะเล แต่เขาไม่ไปนะ

จาก (10) จะเห็นว่ากริยาชี้บ่งเป็นนัย “ตัดสินใจ” เอื้อให้ชี้บ่งเหตุการณ์ใน (10ข) ได้ ในขณะที่กริยาไม่ชี้บ่งเป็นนัย “ชอบ” ใน (11) ไม่สามารถชี้บ่งได้ว่าเหตุการณ์การไปทะเลของเขามีค่าเป็นจริงหรือไม่ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบกับหน่วยสร้างกริยา

¹ คาร์ตตูนเนนได้แยกกริยาชี้บ่งเป็นนัยหรือไม่ชี้บ่งเป็นนัยออกจากกริยาอีกสองประเภท ได้แก่ กริยาเท็จจริง (factive verb) เช่น know, realize, regret และกริยาไม่เท็จจริง (non-factive verb) เช่น believe, think, assume ทั้งนี้คุณสมบัติสำคัญที่ทำให้กริยาทั้งสองประเภทนี้แตกต่างจากกริยาชี้บ่งเป็นนัยและกริยาไม่ชี้บ่งเป็นนัย คือกริยาเท็จจริงและกริยาไม่เท็จจริงจะต้องตามด้วย that-complement หรือส่วนเติมเต็มที่น่าด้วยตัวบ่งชี้ส่วนเติมเต็ม โดยกริยาของส่วนเติมเต็มนี้ต้องเป็นกริยาแท้

เรียงใน (9) จะเห็นว่ากริยาตัวแรก “กิน” ไม่มีคุณสมบัติชี้บ่งหรือไม่ชี้บ่งเหตุการณ์ในกริยา “อร่อย” ซึ่งเป็นกริยาตัวที่สอง แสดงให้เห็นว่าสามารถใช้การพิจารณาคุณสมบัติของกริยาตัวแรกในโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 เป็นเกณฑ์ทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ โดยหากกริยาตัวแรกเป็นกริยาชี้บ่งเป็นนัยหรือกริยาไม่ชี้บ่งเป็นนัย กริยาตัวที่ตามมาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

4.5 การตอบคำถามด้วยอนุพากย์หลัก

เกณฑ์การทดสอบข้อนี้พัฒนาขึ้นจากข้อเสนอของบิซัง (Bisang, 2016) ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.2 ว่า เมื่อเกิดการรวมกันของอนุพากย์ ย่อมมีอนุพากย์หนึ่งที่สูญเสียพลังวัจนกรรมปฏิบัติไป เมื่อพิจารณาในแง่นี้ก็อาจกล่าวได้ว่าอนุพากย์ที่สูญเสียพลังวัจนกรรมปฏิบัติไปย่อมไม่สามารถใช้ในการบอกเล่า (non-assertion) ได้ด้วยพลังวัจนกรรมปฏิบัติจะคงอยู่ในอนุพากย์หลักเท่านั้น ในการกล่าวถ้อยจึงมีเพียง อนุพากย์หลักเท่านั้นที่ใช้ในการบอกเล่าได้

- (12) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

ก. เขาชอบ[ไปทะเล]ใหม่
ข. เขาชอบ
ค. *เขาไปทะเล

- (13) หน่วยสร้างกริยาเรียง

ก. เขากินอร่อยใหม่
ข. เขากินอร่อย
ค. *เขากิน
ง. *เขาร่อย

(12) แสดงการบอกเล่าด้วยอนุพากย์หลักในกรณีที่ประโยคคำถาม (12ก) เป็นประโยคที่มีส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด จะเห็นได้ว่าอนุพากย์หลัก (12ข) สามารถใช้ตอบคำถามได้ ในขณะที่ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดใน (12ค) ไม่สามารถใช้ตอบคำถามได้ เนื่องจากสูญเสียพลังวัจนกรรมปฏิบัติไปแล้วในกระบวนการรวมเข้ากับอนุพากย์หลัก ในขณะที่ประโยคคำถาม (13ก) ต้องตอบด้วย (13ข) เท่านั้น ไม่สามารถตอบด้วย (13ค) หรือ (13ง) ได้ เนื่องจากกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียง “กินอร่อย” ถือเป็นกริยาแท้

ที่สามารถบอกเล่าได้ทั้งหน่วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้จึงสามารถใช้การตอบคำถามด้วยอนุพากย์หลักเป็นเกณฑ์ในการทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้

4.6 การแปลงส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเป็นหน่วยนามในโครงสร้างเคลฟต์

เกณฑ์การทดสอบข้อสุดท้ายนี้เป็นการประยุกต์ใช้ข้อเสนอของบิชัง (Bisang, 2016) เช่นเดียวกัน ในประเด็นที่เสนอว่าความสัมพันธ์ระหว่างความแท้กับการแปลงเป็นหน่วยนามสามารถพิจารณาผ่านโครงสร้างสาระได้ เมื่อเกิดการรวมอนุพากย์เข้าด้วยกันอนุพากย์ที่สูญเสียความแท้ไปจะสามารถถูกแปลงให้เป็นหน่วยนามในโครงสร้างเคลฟต์แบบ $[N_1 \text{ is } N_2]$ ได้เพื่อคงหน้าที่ในการแสดงสาระในจุดสำคัญไว้

- (14) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด

ก. เขาชอบ[ไปทะเล]
ข. [ไปทะเล]คือสิ่งที่เขาชอบ
ค. [การไปทะเล]คือสิ่งที่เขาชอบ

- (15) หน่วยสร้างกริยาเรียง

ก. เขากินอร่อย
ข. *อร่อยคือสิ่งที่เขากิน

(14) แสดงการแปลงส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด “ไปทะเล” ใน (14ก) ให้เป็นหน่วยนามทั้งแบบไม่ปรากฏตัวบ่งชี้หน่วยนามแปลง (14ข) และแบบปรากฏตัวบ่งชี้หน่วยนามแปลง (14ค) ในโครงสร้างเคลฟต์แบบ $[N_1 \text{ is } N_2]$ จะเห็นว่าหน่วยนามดังกล่าวสามารถแสดงสาระในจุดสำคัญของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ในขณะที่กริยาตัวที่สอง “อร่อย” ในหน่วยสร้างกริยาเรียงใน (15ก) ไม่สามารถถูกแปลงให้เป็นหน่วยนามในโครงสร้างเคลฟต์แบบ $[N_1 \text{ is } N_2]$ ใน (15ข) ได้ ในกรณีนี้จึงสรุปได้ว่าสามารถใช้การแปลงเป็นหน่วยนามในโครงสร้างเคลฟต์แบบ $[N_1 \text{ is } N_2]$ เป็นเกณฑ์ในการทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้

5. การทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยทั้ง 6 ข้อที่ได้เสนอในหัวข้อที่ผ่านมาว่าเกณฑ์แต่ละข้อมีประสิทธิภาพในการระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยได้จริงหรือไม่เมื่อประยุกต์ใช้กับข้อมูลจริง ทั้งนี้จะแบ่งกล่าวถึงชุดข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบและผลการทดสอบ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

5.1 ข้อมูลและการเตรียมข้อมูล

ในการทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์การทดสอบ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ข้อมูลจากคลังต้นไม้ม UD แบบขนานภาษาไทย (Thai-PUD)² ซึ่งประกอบด้วยข้อความภาษาไทยจากข่าวและวิกิพีเดียจำนวน 1,000 ประโยค ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เพียงข้อความประโยคจากคลังต้นไม้มดังกล่าวเท่านั้น มิได้สกัดเอาข้อมูลชนิดของคำและความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ที่ปรากฏในคลังต้นไม้มมาใช้ในการทดสอบด้วย จากนั้นผู้วิจัยได้นำประโยคภาษาไทยทั้งหมดไปตัดคำและกำกับชนิดของคำด้วยแพ็คเกจประมวลผลภาษาไทย TLTK เมื่อกำกับชนิดของคำเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้เขียนโปรแกรมเพื่อสกัดเอาโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ออกมาเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่เสนอขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของชนิดของคำและลักษณะการปรากฏของกริยาที่เรียงต่อกันอีกขั้นหนึ่งด้วย ด้วยวิธีการที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้ได้โครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 พร้อมบริบทการปรากฏทั้งสิ้น 520 การปรากฏ

5.2 ผลการทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย

หลังจากได้ข้อมูลโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 พร้อมบริบทการปรากฏจำนวน 520 การปรากฏแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวในแต่ละการปรากฏไปทดสอบด้วยเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยแต่ละข้อ ผลการทดสอบพบว่าเกณฑ์การทดสอบที่เสนอขึ้นสามารถใช้ระบุกริยาหลักที่ปรากฏร่วมกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ โดยสามารถจำแนกให้เห็น

---

² เข้าถึงได้ผ่าน https://github.com/UniversalDependencies/UD_Thai-PUD

ความแตกต่างจากโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 อีก 2 ประเภท ได้แก่ หน่วยสร้างกริยาเรียงและกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ (clausal complement: ccomp)³

ตารางที่ 1

ร้อยละของการผ่านเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย

หน่วยที่รับ การทดสอบ	ตัวอย่างการ ปรากฏแบบ V_1V_2	เกณฑ์การทดสอบและระบุ ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด					
		4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6
กริยาหลัก+ ส่วนเติมเต็ม เชิงอนุพากย์ แบบเปิด	พยายามฆ่า, ชอบสัมผัส, ตัดสินใจส่ง	100.00	100.00	67.24	100.00	100.00	100.00
หน่วยสร้าง กริยาเรียง	นำไป, เข้ายึด, รับเอา	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
กริยาหลัก+ ส่วนเติมเต็ม เชิงอนุพากย์	ทำให้เกิด, ขอให้แสดง, ประกาศรับ	100.00	0.00	37.21	97.67	65.12	67.44
รวมทุกการปรากฏ		100.00	11.35	10.58	19.42	16.73	16.54

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของการผ่านเกณฑ์การทดสอบแต่ละข้อของโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ กริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด หน่วยสร้างกริยาเรียง และกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ เมื่อพิจารณตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโครงสร้างแบบ V_1V_2 ในกลุ่มที่ถูกระบุให้เป็นกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดสามารถผ่านเกณฑ์การทดสอบข้อ 4.1 4.2 4.4 4.5 และ 4.6 ได้ร้อยละ 100 มีเฉพาะเกณฑ์ข้อ 4.3 ที่ทดสอบสถานะไม่จริงเท่านั้นที่ผ่านการทดสอบเพียงร้อยละ 67.24 ทั้งนี้สาเหตุเนื่องมาจากพบว่ากริยาหลัก “เริ่ม” และ “หยุด” ซึ่งปฏิเสธสถานะไม่จริงในส่วน

³ สามารถดาวน์โหลดข้อมูลผลการวิเคราะห์ได้ที่ <https://github.com/tsupawat/xcomp-in-Thai>

เติมเต็มเชิงอนุพากย์ เช่น “เริ่มร้องไห้” หรือ “หยุดทำการ” อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่ายังควรจัดโครงสร้างที่ขึ้นต้นด้วยกริยาหลักทั้งสองตัวดังกล่าวเป็นกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดอยู่ เนื่องจากหากอาศัยแนวคิดเรื่องการควบคุมในการพิจารณาแล้ว ประธานของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ก็ยังคงเป็นตัวเดียวกับประธานในอนุพากย์หลัก นอกจากนี้ข้อเสนอประการนี้ของผู้วิจัยยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของประภัสสร เจริญสุข (2533, น. 88-89) ที่พบว่ากริยา “เริ่ม” มีคุณสมบัติในการควบคุมให้ประธานของส่วนเติมเต็มเป็นตัวเดียวกันกับประโยคหลักอีกด้วย

เมื่อกลับมาพิจารณาตารางที่ 1 จะเห็นว่าโครงสร้างแบบ V_1V_2 ในกลุ่มที่ถูกระบุให้เป็นหน่วยสร้างกริยาเรียงนั้นผ่านการทดสอบข้อ 4.1 เพียงข้อเดียวเท่านั้น และไม่ผ่านการทดสอบด้วยเกณฑ์ข้อ 4.2-4.6 เลย ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าหน่วยสร้างกริยาเรียงมิได้มีโครงสร้างแบบทวิอนุพากย์ที่ประกอบด้วยกริยาหลักและส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ไม่แท้

ความน่าสนใจประการหนึ่งที่พบในการทดสอบขั้นตอนนี้ได้แก่การพบกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ (clausal complement: ccomp)⁴ ในข้อมูลโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ด้วย ความแตกต่างประการสำคัญของโครงสร้างประเภทนี้ที่เห็นได้ชัดและทำให้สามารถจำแนกโครงสร้างประเภทนี้กับกริยาหลักที่ตามส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดคือ ประธานของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ในโครงสร้างประเภทนี้สามารถปรากฏเป็นคนละตัวกับประธานในอนุพากย์หลักได้ ทั้งนี้หากพิจารณาร้อยละของการผ่านเกณฑ์การทดสอบแต่ละข้อในตารางที่ 1 จะพบว่า โครงสร้างชนิดนี้ผ่านการทดสอบแต่ละข้อด้วยอัตราร้อยละที่มากน้อยแตกต่างกันไป มีเพียงเกณฑ์ข้อ 4.2 ว่าด้วยการทดสอบด้วยการแทรก “ที่จะ” เท่านั้นที่โครงสร้างประเภทนี้ไม่สามารถผ่านการทดสอบได้เลย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกริยาหลักกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แท้ในภาษาไทยตามแนว UD ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับเกณฑ์การทดสอบข้อ 4.1 ว่าด้วยการไม่ปรากฏที่ศนภาวะสัณฐานในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด กล่าวคือในการทดสอบพบว่า ไม่สามารถเติม “คง” หน้ากริยาตัวที่สองในข้อมูลโครงสร้างที่

⁴ ตามนิยามของ UD (de Marneffe et al., 2021, p. 266) ส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ได้แก่ส่วนเติมเต็มของกริยาหรือคุณศัพท์ที่ไม่ปรากฏประธานที่ถูกควบคุมแบบบังคับ (obligatorily controlled subject)

ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ได้ ไม่ว่าโครงสร้างชนิดดังกล่าวจะเป็นกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด หน่วยสร้างกริยาเรียง หรือกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์ ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าเกณฑ์ข้อ 4.1 ไม่มีประสิทธิภาพในการทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเมื่อใช้เพียงลำพังโดยไม่ทดสอบร่วมกับเกณฑ์ข้ออื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้น การทดสอบในขั้นตอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเมื่อใช้เกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดทั้ง 6 ข้อร่วมกัน เกณฑ์ดังกล่าวสามารถจำแนกและระบุกริยาหลักที่ปรากฏร่วมกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ โดยกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดจะต้องผ่านการทดสอบข้อ 4.1 4.2 4.4 4.5 และ 4.6 เสมอ ส่วนการผ่านการทดสอบด้วยเกณฑ์ข้อ 4.3 นั้นจะเป็นไปตามคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ของกริยาหลัก

6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งตีความกรอบแนวคิด UD ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ประเภทส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์สองประการ ได้แก่ เพื่อสร้างเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย และเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดว่าด้วยเรื่องความแท้ของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดทั้งจากภาษาศาสตร์รูปนัยและภาษาศาสตร์หน้าที่เพื่อพัฒนาเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย

จากการประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับความแท้ของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การทดสอบและระบุส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทย 6 ข้อ ได้แก่ 1) การไม่ปรากฏทัศนภาวะสัญญาณในส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด 2) การเติม “ที่จะ” หน้าส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด 3) การทดสอบสถานะไม่จริงของส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิด 4) กริยาของอนุพากย์หลักต้องเป็นกริยาซึ่งบ่งเป็นนัยหรือไม่ซึ่งบ่งเป็นนัย 5) การตอบคำถามด้วยอนุพากย์หลัก และ 6) การแปลงส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดเป็นหน่วยนามในโครงสร้างเคลฟต์

เมื่อได้เกณฑ์ทั้ง 6 ข้อข้างต้นแล้ว ในลำดับต่อมาผู้วิจัยได้ทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์ดังกล่าว โดยใช้โครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 ที่สกัดได้จากคลังต้นไม้อ UD แบบขนานภาษาไทยจำนวน 520 การปรากฏเป็นข้อมูลทดสอบ

ผลการทดสอบประสิทธิภาพ ปรากฏว่าเกณฑ์การทดสอบที่เสนอขึ้นสามารถใช้ระบุ
กริยาหลักที่ปรากฏร่วมกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดได้ โดยสามารถจำแนก
ให้เห็นความแตกต่างจากโครงสร้างที่ปรากฏกริยาเรียงต่อเนื่องกันแบบ V_1V_2 อีก
2 ประเภท ได้แก่ หน่วยสร้างกริยาเรียง และกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิง
อนุพากย์ โดยกริยาหลักที่ตามด้วยส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดจะต้องผ่าน
การทดสอบข้อ 1) 2) 4) 5) และ 6) เสมอ ส่วนการผ่านการทดสอบด้วยเกณฑ์ข้อ 3) นั้น
จะเป็นไปตามคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ของกริยาหลัก

ข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ทาง
วากยสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนเติมเต็มเชิงอนุพากย์แบบเปิดในภาษาไทยเท่านั้น
องค์ความรู้ที่ได้ยังช่วยพัฒนาแนวทางกำกับข้อมูลภาษาไทยตามแนว UD ให้ชัดเจนและ
รัดกุมยิ่งขึ้นอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นข้อค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุน
การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความแท้ในภาษาไม่เปลี่ยนรูปคำด้วย

อย่างไรก็ดี งานวิจัยชิ้นนี้ได้มุ่งระบุความแตกต่างระหว่างความแท้กับ
ความไม่แท้ (non-finiteness) ในภาษาไทย เพียงแต่นำพฤติกรรมทางวากยสัมพันธ์
ส่วนหนึ่งของอนุพากย์ไม่แท้มาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์การวิเคราะห์ในภาษาไทยเท่านั้น
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาต่อไปว่าในภาษาไทยมี
ความแตกต่างระหว่างความแท้และความไม่แท้หรือไม่ และความแท้และไม่แท้ใน
ภาษาไทยปรากฏผ่านปรากฏการณ์ทางสัทธิรรวากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์ และ
วจนปฏิบัติศาสตร์อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2553). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน อมรา
ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ), *หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย:
หน่วยสร้างคุณานุประโยค หน่วยสร้างประโยคเติมเต็ม หน่วยสร้างกริยาเรียง
และหน่วยสร้างกรรมวาจก* (พิมพ์ครั้งที่ 2, น. 66-173). โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นลินี อินตะขาว. (2556). *การแยกอนุภาคภาษาไทยด้วยการใช้แบบจำลองซัพพอร์ทเวกเตอร์แมชชีน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/42818>
- ประภัสสร เจริญสุข. (2533). *กริยาที่มีคุณสมบัติในการควบคุมประธานของอนุประโยคในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:111640
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล และ ชารทอง แจ่มไพบูลย์. (2566). คู่มือการกำกับข้อมูล *Thai Dependency Tree Bank* ตามแนว *Universal Dependencies v. 2*. ศูนย์วิจัยการประมวลผลภาษาและวัจนะ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรสา สุขก้อน. (2557). *การจำแนกประเภทโครงสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:144117
- Ahrenberg, L. (2017). Swedish prepositions are not pure function words. In *Proceedings of the NoDaLiDa 2017 Workshop on Universal Dependencies (UDW 2017)* (pp. 11-18). Association for Computational Linguistics.
- Bender, E. M. (2013). *Linguistic fundamentals for natural language processing: 100 Essentials from morphology and syntax*. Morgan & Claypool.
- Bisang, W. (2016). Finiteness, nominalization, and information structure: Convergence and divergence. In C. Chamoreau & Z. Estrada-Fernández (Eds.), *Finiteness and nominalization* (pp. 13-42). John Benjamins.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on government and binding: The Pisa Lectures*. Foris.

- de Marneffe, M.-C., Manning, C. D., Nivre, J., & Zeman, D. (2021). Universal Dependencies. *Computational linguistics*, 47(2), 255-308.
- Eide, K. M. (2016). Introduction. In K. M. Eide (Ed.), *Finiteness matters: On finiteness-related phenomena in natural languages* (pp. 1-44). John Benjamins.
- Elliott, J. R. (2000). Realis and irrealis: Forms and concepts of the grammaticalisation of reality. *Linguistic Typology*, 4(1), 55-90.
- Estrada-Fernández, Z. (2016). Exploring finiteness and non-finiteness in Pima Bajo (Uto-Aztecan). In C. Chamoreau & Z. Estrada-Fernández (Eds.), *Finiteness and nominalization* (pp. 43-68). John Benjamins.
- Givón, T. (1990). *Syntax: A functional-typological introduction* (Vol. II). John Benjamins.
- Givón, T. (2001). *Syntax: An introduction* (Vol. II). John Benjamins.
- Grano, T. (2015). *Control and restructuring*. Oxford University Press.
- Han, J. Y., Oh, T. H., Jin, L., & Kim, H. (2020). Annotation issues in Universal Dependencies for Korean and Japanese. In *Proceedings of the Fourth Workshop on Universal Dependencies (UDW 2020)* (pp. 99-108). Association for Computational Linguistics.
- Karttunen, L. (1971). Implicative verbs. *Language*, 47(2), 340-358.
- Lambrecht, K. (1994). *Information structure and sentence form: Topic, focus, and the mental representations of discourse referents*. Cambridge University Press.
- Lehmann, C. (1988). Towards a typology of clause linkage. In J. Haiman & S. A. Thompson (Eds.), *Clause combining in grammar and discourse* (pp. 181-225). John Benjamins Publishing Company.
- Nikolaeva, I. (2007). Introduction. In I. Nikolaeva (Ed.), *Finiteness: Theoretical and empirical foundations* (pp. 1-19). Oxford University Press.

- Nivre, J., de Marneffe, M.-C., Ginter, F., Goldberg, Y., Hajič, J., Manning, C. D., McDonald, R., Petrov, S., Pyysalo, S., Silveira, N., Tsarfaty, R., & Zeman, D. (2016). Universal Dependencies v1: A multilingual treebank Collection. In *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2016)* (pp. 1659-1666). European Language Resources Association (ELRA).
- Nivre, J., de Marneffe, M.-C., Ginter, F., Hajič, J., Manning, C. D., Pyysalo, S., Schuster, S., Tyers, F., & Zeman, D. (2020). Universal Dependencies v2: An evergrowing multilingual treebank collection. In *Proceedings of the Twelfth Language Resources and Evaluation Conference* (pp. 4034-4043). European Language Resources Association.
- Poiret, R., Wong, T.-S., Lee, J., Gerdes, K., & Leung, H. (2021). Universal Dependencies for Mandarin Chinese. *Language Resources and Evaluation*, 57, 673-710.
- Prasertsom, P. (2017). *A descriptive and constructional approach to the t^hi-cà? complementation in Thai* [Unpublished senior project]. Chulalongkorn University.
- Prokopidis, P. (2017). Universal Dependencies for Greek. In *Proceedings of the NoDaLiDa 2017 Workshop on Universal Dependencies (UDW 2017)* (pp. 102-106). Association for Computational Linguistics.
- Rangkupan, S. (2005). A system of epistemic modality in Thai. *MANUSYA: Journal of Humanities*, 8(1), 51-67.
- Santorini, B., & Kroch, A. (2007). *The syntax of natural language: An online introduction*. University of Pennsylvania.
- Schneider, N., & Zeldes, A. (2021). Mischievous nominal constructions in Universal Dependencies. In *Proceedings of the Fifth Workshop on Universal Dependencies (UDW, SyntaxFest 2021)* (pp. 160-172). Association for Computational Linguistics.

- Singhapreecha, P. (2010). Modals and control infinitives: A view of Thai. *Lingua*, 120(5), 1288-1312.
- Singhapreecha, P. (2019). Non-finite clauses in Thai. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society*, 12.1, 25-51.
- Sudmuk, C. (2005). *The syntax and semantics of serial verb constructions in Thai* [Doctoral dissertation, University of Texas at Austin]. University of Texas at Austin Repository. <https://repositories.lib.utexas.edu/items/2bd63689-516d-48da-99f7-581f172682c2>
- Tanaka, T., Miyao, Y., Asahara, M., Uematsu, S., Kanayama, H., Mori, S., & Matsumoto, Y. (2016). Universal Dependencies for Japanese. In *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16)* (pp. 1651–1658). European Language Resources Association (ELRA).
- Toska, M., Nivre, J., & Zeman, D. (2020). Universal Dependencies for Albanian. In *Proceedings of the Fourth Workshop on Universal Dependencies (UDW 2020)* (pp. 178–188). Association for Computational Linguistics.
- Yang, B. (2022). *Non-finiteness: A process-relation perspective*. Cambridge University Press.
- Zhang, N. N. (2019). Sentence-final aspect particles as finite markers in Mandarin Chinese. *Linguistics*, 57(5), 967-1023.